

Informace

Projekt Naproti aneb O profesních sblíženích

Michaela Stoilova

Profese pedagogů a sociálních pracovníků se míjejí minimálně ve svém pracovním rytmu. Najít termín pro společnou schůzku jakoby se stalo symbolem obtížnosti našich snah o toto profesní sblížení.

Sociální pracovníci a pracovníci v sociálních službách zaměstnaní v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež preferují dopolední hodiny. Ty totiž nejčastěji věnují nepřímé práci, a jsou tedy flexibilnější. Ve dvanáct hodin již většinou otevírají dveře klubů a jejich čas patří dětem. Učitelé naopak jen stěží mohou dopoledne vměstnat schůzku do přestávky (zvláště když leckterá z nich je věnována dozoru na patře) nebo některé z vzácných volných hodin. Pro ně zase dává větší smysl plánovat organizační a metodické schůzky do odpoledních hodin, kdy si mohou volně rozvrhnout čas na přípravy a plánování výuky. Jak se tedy mají tyto dvě profesní skupiny potkat? Nejednou se takovéto schůzky odehrávají brzy ráno, než začne vyučování, nebo naopak pozdě večer. I to je příznačné, jak učitelé, tak sociální pracovníci jsou v zájmu své profese ochotni jít za hranici pracovní doby a nabídnout i svůj volný čas. Téma profesních a osobních hranic se tedy ukazuje jako dobrý klíč k odemykání dveří k tolik potřebné spolupráci.

Jak to všechno začalo

Organizace Hodnotové vzdělávání Cyril Mooney pořádá již od roku 2015 kurzy akreditované MŠMT zejména pro pedagogické pracovníky základních a středních škol. Těchto kurzů se běžně účastní i další vzdělavatelé jako například učitelé ZUŠ, pracovníci DDM či pedagogové a vedoucí volnočasových aktivit. Následně naše organizace podporuje rozvoj hodnotového vzdělávání přímo na místě. Když jsme šli po stopách dětí trpících školním neúspěchem, cesta nás dovedla do nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. Přestože jsme měli se spoluprací se sociálními službami mizivou zkušenost, nesměle jsme na naše kurzy začali zvat první sociální pracovníky. Konkrétně na kurz Hodnotové vzdělávání I, který účastníky provádí základními stavebními kameny metody. Tu vyvinula a používala sestra Cyril Mooney, Ph.D. coby učitelka a ředitelka na kalkatské škole Loreto Sealdah. První den je zaměřen převážně na osobnostní rozvoj účastníků, ujasnění si vlastních hodnot, formulování pozice jako vzdělavatele, ale také jako kolegy či partnera rodičů jejich svěřenců. Druhý den je věnován praktickému nácviku a modelovým hodinám. Zde si účastníci vyzkouší, jakým způsobem témata hodnot s dětmi otevírat, jaké formy a techniky je možné k tomu použít. Právě na jednom takovém kurzu se nám sešly ve vyrovnaném poměru učitelky a sociální pracovníce a s pracovními listy sestry Cyril v rukou otevřely velice aktuální otázky obou profesí. Bylo to pozoruhodné setkání, společně jsme žasli nad tím, jak málo toho o sobě vzájemně víme, jak rychle jsme schopni opustit stereotypy a jak se dokážeme vzájemně překvapit. Zkušenost z tohoto kurzu položila základ projektu Naproti.

Nejlepší škola je společná práce

V počátcích projektu jsme považovali za úspěch, když kurzem prošli společně učitelé a sociální pracovníci a měli možnost se poznat a sdílet své zkušenosti. Postupy hodnotového vzdělávání jsme pak v jednotlivých institucích rozvíjeli odděleně. Někde se tak do používání učebnic hned pustili, využili organizací HVCM nabízené ukázkové lekce i mentoring, jinde byli chladnější. Rovněž konkrétní spolupráci v podobě společných počinů (návštěv sociálních pracovníků ve škole, představení klubů žákům, sportovních dnů...) se nám ne vždy dařilo rozvíjet.

Jakkoliv jsou naše kurzy praktické a postavené na interakci účastníků, je to vždy jen kurz; své výstupy a spolupráci reflektujeme v modelových, řekněme laboratorních podmínkách. Dává nám to možnost otevřít svá témata a bezpečně o nich diskutovat, nicméně teprve praxe samotná přinese skutečné výzvy. Opravdu se poznávat a prozkoumávat ostré hrany můžeme až při práci s dětmi. Poznali jsme to intenzivně poté, co se čerstvě přehnal druhá vlna pandemie.

Na jednom z on-line setkání ze strany sociálních pracovníků zazněl povzdech: bylo by třeba děti socializovat, mnohé se k distanční výuce téměř nepripojovaly a jsou úplně ztracené. Bylo by hezké pro ně udělat něco jako letní školu. Distanční výuka sice přinesla ještě širší rozevření nůžek ve vzdělávání dětí, zároveň však zamíchala kartami v tom, nakolik byly jednotlivé děti izolované od společnosti ostatních. Adepti na potencionální letní školu se tak rekrutovali z daleko širší škály dětí.

Letní školy 2021 ve čtyřech českých městech tak byly první příležitostí nejen poskytnout smysluplný a systematický program dětem, ale také unikátní příležitost pro učitele a sociální pracovníky vzájemně se pozorovat při práci, doplňovat se, obrušovat hrany nebo zachraňovat, co ten druhý zkažil.

Zdroj: Jiří Šeda

Dr. Jekyll a Mr. Hyde

Když jsem v úvodu článku zmiňovala rozdílný rytmus pracovního dne obou skupin, můžeme si říci, že na tom není nic tak zvláštního; vlastně právě takové uspořádání může dětem nabídnout komplexní podporu. Jedna instituce pečuje o děti v první polovině dne a druhá si je následně přebírá. Žáci pomalu (či úprkem) opouštějí školu, a pokud z nejrůznějších důvodů zvolí jako místo trávení svého volného času NZDM, mění se v klienty nebo uživatele služby. Každá instituce má svá pravidla, své cíle a od dětí jiná očekávání. Je však důležité si uvědomit, že jde o zcela odlišné světy. Vztah dítěte a dospělého je často dán i oslovením, naprostá většina škol pro oslovení používá titul *paní učitelko*, *pane učiteli*, což některé kluby přejímají. Nicméně v mnoha jiných jsou pracovníci oslovováni křestním jménem a děti jim tykají. Zatímco učitelé si kladou za cíl rozvíjet, posouvat a naučit a jsou často představiteli pravidel a disciplíny, mnozí pracovníci považují za své poslání s dětmi prostě být a nejvýše v hierarchii vztahu staví důvěru. Ve společných rozhovorech pracovníci děti neusměrňují a i závažná pochybení,

s nimiž se děti svěří, tolerují. Způsob komunikace je tak velice odlišný a vést společně program nebo dokonce celotýdenní aktivity není vždy jednoduché. Vztah k dospělým musí být pro děti čitelný a dospělí se v nastaveném rámci také musí cítit dobře.

Zdroj: Jiří Šeda

Je tedy vůbec potřeba dávat učitele a sociální pracovníky dohromady? Není výhodnější, aby si každý dělal to své, v sobě určené době? V HVCM věříme, že cílené sblížování obou profesí za to stojí. Jsme přesvědčeni, že můžeme být v péči o děti efektivnější a svou práci dělat lépe. Možnost obrátit se na kolegy z dalších profesí a najít u nich podporu nám dá větší jistotu. Zároveň detailnější seznámení s jejich náplní práce a postupy rozšiřuje pracovní možnosti. Během letních škol Naproti se mohli sociální pracovníci od učitelů přiučit nejruznějším postupům, jak dětem zprostředkovat obtížné učivo. Učitelé zase například ocenili tipy na práci se skupinou s náročným chováním. V rámci Naproti a nyní také programu Naproti dětem z Ukrajiny se snažíme zmapovat, kde se obě profese protínají a kde doplňují. Vymezení rolí a kompetencí je nezbytným prvním krokem.

Zdroj: Jiří Šeda

Ruleta rolí

Každý máme různé sociální role, v profesi učitele se však mnohé z nich až neuvěřitelně kumulují. Mnozí učitelé se kromě svých rolí vzdělavatelů a vychovatelů často dostávají do situací, kdy suplují rodiče nebo se chtě nechtě dostávají do pozice sociálního pracovníka. Pracovat s touto širokou škálou rolí je pro učitele skutečně nelehký úkol a pro vhodnou volbu nemá vždy dostatečnou oporu. Často se rozhodují tváří v tvář svému žákovi a jeho komplikované životní situaci a jsou na to tak trochu sami. Vymezení role sociálního pracovníka je na druhou stranu poměrně pevně zakotveno ve standardech kvality a návazných dokumentech jednotlivých organizací. Zároveň podporu a profesní vzdělávání, které sociální pracovníci a pracovníci v sociálních službách dostávají ohledně vytyčení a udržení svých osobních hranic, jim většina učitelů může jen závidět. Pro okolí však jejich role často zůstává neznámá a nepochopená. Mnohokrát jsme se setkali s tím, že je klub vnímán jako volnočasový program a jeho primární poslání spočívající v poskytování sociální služby zůstává nepovšimnuto. Kolikrát je pracovník NZDM vnímán školou jako poskytovatel doučování. Dobré vymezení rolí tedy považujeme za klíčové nejen pro rozvoj samotných profesí a vyrovnanost a pohodu jejich nositelů, ale i jejich vzájemnou spolupráci. Podrobněji se právě tomuto vymezení věnujeme v metodice k programu [Naproti dětem z Ukrajiny](#).

Pokud tedy učitelé a sociální pracovníci vzájemně vědí o své náplni práce, kompetencích a možnostech, je snazší se na druhou ze stran obrátit. Skvělým příkladem podpory systémové meziprofesionální spolupráce a vzájemné osvěty je také [Projekt Signály](#) organizace SOFA (dříve ČOSIV), který pilotují na Mostecku. Formou karet KID poskytují jednotlivým profesím (učitel, sociální pracovník, zdravotník, policista) informace, kdy a jak se obracet na návazné profese při identifikaci ohroženého dítěte a pomoci takovému dítěti.

Dalším podstatným krokem k úspěšné spolupráci je nastavení vzájemné komunikace. Ve zpětných vazbách od sociálních pracovníků se často objevuje povzdech, že je obtížné s učiteli dětí navázat spojení. Úspěšná komunikace většinou spočívá v rozhodnutí učitele, jeho osobním angažmá, přičemž není nijak systémově podpořena. V tomto směru může velice pomoci zejména vedení škol. Pokud podpoří pravidelnou komunikaci učitelů a sociálních pracovníků a umožní pracovníkům klubů prezentovat své služby žákům i učitelům, pak je i pro nové zaměstnance školy či NZDM spolupráce snazší. Dětem zase usnadní vyhledání adekvátní pomoci, pokud se například mohou na sociální pracovníky obrátit přímo ve škole. Škola nabídne pravidelný den v týdnu, kdy sociální pracovníci školu navštěvují, a děti vědí, že s nimi mohou například pohovořit ve vestibulu či si sjednat další schůzku. V rámci Naproti jsme také získali skvělou zkušenost s programy, na nichž v klubu participují učitelé. Děti tak mají možnost poznat své pedagogy z jiné perspektivy, třeba jako na mimoškolních akcích. Na tomto místě je záhodno zmínit také pozici sociálního pedagoga, který na školách může být spojnicí mezi oběma profesemi a vykonávat jednu či obě z rolí. Je-li na základní škole tato pozice vytvořena, má to nepřeberně výhod. Rovněž v projektu Naproti nám je několik sociálních pedagogů cennou oporou. Nicméně ani ve školách se zapojeným sociálním pedagogem bychom na hledání spolupráce s NZDM nechtěli rezignovat, protože pohled nejen různých profesních perspektiv, ale také vklad různých organizací považujeme za cenný a posilující systém komplexní podpory dětí.

Projekt Naproti a Naproti dětem z Ukrajiny by nebyl možný bez finanční podpory Bader Philanthropies a Nadace České spořitelny.

Michaela Stoilova
Lektorka a metodička
Hodnotové vzdělávání Cyril Mooney

Mgr. Michaela Stoilova vystudovala obor rusistika na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Pracovala jako metodička jazykových adaptivních testů a map učebního pokroku ve společnosti Scio. Učí ruštinu a občanskou odpovědnost na gymnáziu Porg. Absolvovala několik kurzů vedených sestrou Cyril Mooney a stáž ve školách Loreto v indické Kalkatě. Od roku 2015 je metodičkou a lektorkou [hodnotového vzdělávání](#). Vede seminární skupinu v předmětu výchova k hodnotám na Katedře sociální pedagogiky Masarykovy univerzity v Brně. V projektu Naproti zajišťuje především metodickou podporu spolupráce učitelů a sociálních pracovníků.